

CARL MARIA THUMA

MALÍŘ MORAVSKÉ KRAJINY /Ivana Holásková/

Rodina a domov

Z otcovy i matčiny strany pocházel z jihomoravských rodin. Jeho dědeček byl Mathias Thuma, pekař a starosta v Moravském Krumlově, babička Leopoldine, rozená Gregorová, byla dcerou knížecího lichtenštejnského lovčího z revíru Waldhof. Thumova matka pocházela z rodiny obchodníka Josefa Patzase a jeho ženy Beaty, rozené Kollerové, z Pohořelic. Otec, Karl Thuma, narozený v Moravském Krumlově, byl absolventem reálného gymnázia a vystudoval Vysokou technickou školu v Brně, obor stavební. Stal se prezidentem Moravsko-slezské všeobecné pojišťovny a z manželství s Marií se narodilo pět dětí, z nichž Carl Maria Thuma byl jediný syn. Světlo světa spatřil 3. února 1870 v Brně.

Rodina Thumova patřila k nejváženějším občanům města. Otec a matka se účastnili společenského a kulturního života, otec navíc, což bylo v té době něčím zvláštním, podnikal mnoho zahraničních cest. Umění se v domě Thumových věnoval vždy mimořádný zájem - otec Thuma byl dokonce malířem samoukem, ale rovněž všechny čtyři dcery se k otcově radosti zabývaly ve volných chvílích malbou, nejmladší Eugenie dokonce vystavovala v roce 1903 na expozici v Brně.

Carl Maria Thuma absolvoval v letech 1880 – 1888 německé gymnázium v Brně a z této doby jsou známy jeho ilustrace pro oblíbené rodinné časopisy. Zabýval se samostatným ztvárňováním přírody a figurálními kompozicemi. Ve svých patnácti letech navštívil s otcem Lednici a z tohoto dojmu tehdy vznikla studie v jeho skicáku. Představuje sedláka u hostinského stolu a nese poznámku "Lednice, 6. září 1885". Jak skicák dokládá, za tři týdny byl Thuma na Lednici opět. Zhotovil při tom v parku knížete Lichtenštejna kresbu krajiny, která představuje pohled od minaretu k lednickému zámku – motiv, který umělec později maloval v mnoha variacích.

Léta studií

Na podzim roku 1888 se Thuma přestěhoval do Mnichova, aby zde studoval na Královské bavorské akademii výtvarného umění malbu. Kresby, které předložil, však nebyly pro přijetí na akademii dostatečné. Byly to sice práce, které se vyznačovaly talentem, postrádaly však jistotu v kresbě aktu, kterou akademie vyžadovala. V městě múz na Isaře se nabízely mnohé soukromé školy k doplnění vzdělání všeho druhu. Thuma kreslil nejdříve dva roky portréty a akty ve škole mnichovského malíře Heinricha Knirra a v roce 1890 byl na základě předložených kreseb přijat na mnichovskou akademii.

O prázdninách často jezdil spolu s otcem do zahraničí – navštívili společně Švýcarsko, Belgie, Nizozemí, Paříž, a Anglii. Tyto cesty byly vždy naplněním vzájemného láskyplného vztahu otce a syna, který bohužel skončil smrtí Thumy staršího na otravu krve v září 1896.

Carl Maria se brzy prosadil. V roce 1892 byl vyznamenán stříbrnou medailí za rytinu "Dívčí hlava v čepici", 1898 obdržel za dva obrazy na téma "Císař Josef II. za pluhem" velkou medaili, nejvyšší vyznamenání Královské bavorské akademie výtvarných umění za všeobecné schopnosti v malbě.

Přesídlení do Lednice

Toužebným snem malířovým bylo odejít někam na venkov, kde by mohl v klidu v pokoji tvořit. Profesor Schwarz, který učil na vyšší ovocnářské škole, obrátil jeho pozornost k Lednici. Škola mu nabídla dosud neobsazené místo učitele krajinářské kresby.

Thuma přijal a na podzim 1899 přesídlil se svojí ženou Elsou Simonovou, s níž se oženil již v Mnichově, do Lednice. Ta, nacházející se tehdy v okrese Mikulov jen dva kilometry

od dolnorakouské hranice, měla na přelomu století 2500 většinou zemědělských obyvatel. Když se Thuma nastěhoval na podzim 1899 do svého prvního bytu v selském stavení, neměla Lednice ještě žádnou železnici, žádné dlážděné ulice a elektrické světlo, z větší části se skládala ze selských stavení krytých slámou. Velkolepý knížecí zámek se slavnými zahradami a několik reprezentačních budov, které kníže věnoval obci – radnice, škola, nemocnice, budova zahradnické školy, fara a knížecí úřední budovy, včetně zde žijícího knížecího úřednictva, dodávaly moravskému městečku jako sídlu knížecích úřadů zároveň kouzlo malé knížecí rezidence. Lesy, tůně, řeka Dyje, velké rybníky, aleje a cesty obohacovaly Lednici o krásy přírody. Lichtenfels, Robert Russ, Schindler, Rumpler, Leopold Musch a mnoho jiných malovalo již dříve v lesnatých, parku podobných zákoutích v okolí Břeclavi. Krajinu Lednice však jako umělec prožil teprve Thuma. S přesídlením do Lednice vstoupil Thuma do hlavního období své tvorby.

Na vrcholu tvorby

Malířství druhé poloviny 19. století bylo zčásti orientováno na patetičnost historických zobrazení, zčásti se přiklánělo k novoromantismu. Zároveň však tady byl patrný vývojový směr, který se snažil vidět jedinou předlohu umění v přírodě. Impresionismus a plenérismus, kterými Francouzi učinili poslední krok k obsažení malířské skutečnosti, převedli také tvorbu rakouských umělců na novou dráhu. Thuma se pohroužil v tichu Lednice do kouzla zvláštnosti rostlin u Dyje na jižní Moravě. Ve stovkách studií a skic, které zde namaloval, se stal zobrazitelem přírody v duchu nové doby.

Fórum, na kterém Thuma udržoval spojení s umělci své doby a se svými díly vystupoval na veřejnosti, byl "Moravský umělecký spolek" v Brně. Když vystavil svoje práce ze svého prvního lednického roku, ukázaly tituly v katalogu "Kalné odpoledne", "U rybníka", "Listopad" atd., jak zdrženlivě, ale s jakou vroucností hledal a nacházel v Lednici spojitost s přírodou. Pro Thumu bylo příznačné, že témata krajiny ve svých dílech nikdy lokálně nepopisoval, nýbrž dbal na to, aby označení jeho obrazů odpovídalo zobrazované náladě. Takové byly obrazy představené na výstavách na počátku století. Za zmínku ale stojí též dvě monumentální díla na výstavě z roku 1903. První z nich - "Narození Krista" - zobrazovalo téma velebení Ježíška pastýři, tisíckrát zvěčnělé velkými malíři všech dob. Thumovo narození Páně není malováno z pohledu historické události, nýbrž jednoduše a dojmavě z hlediska své doby ve stylu Fritze von Uhdes a Waltra Firlése. Betlémská stáj byla stáj v Lednici, Marii představovala Thumova manželka, Ježíška jeho vlastní právě narozený syn. Svatý Josef byl profesor Zimmermann ze zahradnické školy a pasteveci byli sedláci z Lednice. Druhým monumentálním obrazem byla Thumova krajina "Před Podivínem". Po široké zasněžené cestě vystupující ze spodního okraje obrazu jede v pozdním slunečném odpoledni mezi podzimními topoly směrem k divákovi vůz. Nadšení, které obraz vzbudil, bylo veliké. Moravsko-slezský deník ve svém popisu výstavy 23. 5. 1903 píše: "Tímto obrazem vstoupil Thuma do řad našich předních krajinářů." Jejich prostorový formát učinil sice z obou obrazů hlavní bod výstavy, ale nezmenšil obdiv k ostatním dílům.

Ve svých studiích, které obsahovaly zážitky z pozorování přírody, používal Thuma rád techniku pastelů a akvarelu. Pastel, technika kdysi velmi oblíbená v baroku, prožila své znovuzrození v impresionismu. Thuma uměl mistrovsky učinit barevné křídly pastelů vyjadřovací formou skutečného malířství.

Vystavoval přirozeně i nadále – v roce 1904 se zúčastnil expozice "Moravští umělci současnosti", kterou uspořádala v Olomouci Společnost přátel umění, v roce 1905 se prezentoval v Moravském průmyslovém muzeu v Moravské Ostravě, v roce 1907 se podílel motivy z Lednice na výstavě galerie Arnold v Drážďanech a v roce 1908 uspořádal další kolektivní výstavu v Moravském uměleckém spolku v Brně.

O rok později vznikl v moravské metropoli za Thumova vedení "Spolek německých výtvarných umělců Moravy a Slezska". První oficiální vystoupení sdružení následovalo v březnu 1911 v rámci pro dějiny německého umění na Moravě velmi významné události. Konalo se jako první výstava k otevření nově postaveného spolku v Brně a tvořilo zároveň jubilejní stou expozici tohoto pro umělecký život Moravy tak důležitého sdružení. Thuma jako krajinář vystavil tři velké malby - "Březnová záplava", "Letní alej", "Polní cesta na podzim" a svůj vlastní obraz "Poslední došková střecha", který přímo na místě koupil kníže Lichtenštejn.

Na další výstavě - v roce 1912 - představil Thuma dílo "Letní oblaka nad pastvinou" a jeho jménem už neodmyslitelně spojený obraz "Pískovna". Rok nato uspořádal "Spolek německých výtvarných umělců Moravy a Slezska" letní výstavu na znojenském hradě, která se stala obrovskou kulturní událostí. Thuma ukázal jako nové olejomalby "Variace na pískovnu", "Zelené smrákání" a detailní záběr z proslulého skleníku - "Zimní zahrada v Lednici". Novými Thumovými grafickými listy byly rytiny ve velkém formátu ("Černé topoly", "Pyramidové topoly", "Příchod bouřky", "Vysoké nebe"), listy, kterými stanul na vrcholu mistrovského umění.

Na počátku války už Thuma nepatřil k nejmladší generaci, což jej uchránilo od nasazení na frontě. Na podzim 1914 maloval opět variace na pískovnu, obrazy s ranním i večerním sluncem, v poledním žáru i s těžkými, v šedi ponořenými oblaky. Maloval široké břehy Dyje a skupiny topolů, jakož i motivy ze své zahrady. Některé z těchto děl vystavoval v roce 1915 na spolkové výstavě. Katalog výstavy byl věnován umělcům povoláním do vojenské služby a výtěžek akce zase zraněným a chudým malířům. Na další expozici (v roce 1916) byl Thuma zastoupen pozoruhodnými díly. "Tichá slunečná cesta" se sukovitými obřímí stromy představovala hráz mezi rybníky na cestě z Lednice do Břeclavi, "Allahův rybník" motiv z lužních lesů v hnědých tónech podzimu a "Napajedla" obraz Dyje s povozem. Od tohoto roku ale zjišťujeme v Thumově díle obrat. Věnoval se malbě květin a kompozice s barevnými ubrusy, šátky a vázami na pozadí interiéru vyzařovaly obzvláštní teplou atmosféru a působily velmi dekorativně.

22. srpna 1925 zjistil Thuma na spodním rtu malý puchýř, kterému však nevěnoval pozornost. Následující den dostal otravu krve a 24. srpna v šest hodin ráno zemřel. S největší pravděpodobností byla příčinou otravy některá z použitých barev. V září uspořádal Moravský umělecký spolek v Brně smuteční schůzi na Thumovu počest, 28. března 1926 pak byla zahájena velká vzpomínková výstava, která zahrnovala široký okruh Mistrovy tvorby a těšila se obrovskému zájmu veřejnosti. Z Břeclavska byly vypravovány zvláštní vlaky, které přivázely jeho obdivovatele nejen z řad inteligence a umělců, ale ze všech vrstev obyvatelstva.

Thumova milovaná žena Elsa, věčná inspirace, nejmilejší model, žila v Lednici do května 1945. Potom byla nucena Thumovu vilu opustit a zemřela 3. září 1950 v Bad Ischlu, kde je také pochována.

Poválečné události způsobily, že umělec, který ve své době pro moravské umění tolik znamenal, upadl v zapomnění. Co se stalo s obrazy, jež v Lednici mistrova žena zanechala, není známo. Pracovníci Státního zámku v Lednici byli velmi rádi, že mohli v období od 6. 7. 1996 do konce září téhož roku alespoň formou komorní výstavy vzpomenout umělce, kterého lze plným právem nazvat velkým mistrem moravské krajiny.

/citace z časopisu; Malovaný kraj, Roč. 33, č. 1, (1997), s. 26-27./